

PROFESOR ADAM ANDRZEJEWSKI (1914-1998)
– MYŚL MIESZKANIOWO-OSADNICZA
I KOMITET PRZESTRZENNEGO
ZAGOSPODAROWANIA KRAJU PAN

Dwudziesta rocznica śmierci Adama Andrzejewskiego przypomina Profesora jako najpełniej łączącego w Polsce rozwój sfery osadnictwa z mieszkalnictwem jako czynnikiem przewodnim. Był czołowym powojennym kontynuatorem międzywojennej polskiej szkoły badań zagadnień mieszkaniowych, której początków szukać można u Ludwika Krzywickiego, do której nawiązywali Stanisław Rychliński i Ludwik Landau. Szkoły powstającej w działalności Teodora Teoplitza, a także Konstantego Krzeczковского, Jana Strzeleckiego, Edwarda Strzeleckiego, Stanisława Tołwińskiego, Michała Kaczorowskiego i innych. Szkoły prowadzącej do idei i laboratoryjnego wówczas urzeczywistniania założeń mieszkania i osiedla społecznego.

W czasie studiów w Szkole Głównej Handlowej ukończonych w 1936 r. Adam Andrzejewski pod wpływem Ludwika Krzywickiego i Konstantego Krzeczковского związał się ze środowiskiem Instytutu Gospodarstwa Społecznego, z którym współpracowali także Ludwik Landau, Stanisław Rychliński

ski, Jan Strzelecki oraz Edward Strzelecki. Stykał się z innymi historycznymi postaciami nauki polskiej – Edwardem Lipińskim, Michałem Kaleckim, Czesławem Bobrowskim. Społeczno-gospodarcze publikacje Adama Andrzejewskiego – głównie publicystyczne – rozwinęły się w powojenne prace naukowe o szerokim spojrzeniu na sprawy mieszkaniowe, osadnicze, społeczne i inne¹.

Systematyczne badania związków mieszkalnictwa z procesem urbanizacji miast i wsi obejmujących przemiany demograficzne i społeczne oraz infrastrukturę podbudowującą rozwój osadnictwa rozpoczął Adam Andrzejewski w latach 60. Jedną z najbardziej istotnych publikacji jest w tym zakresie tekst napisany wspólnie z Kazimierzem Dziewońskim i Juliuszem Goryńskim². Opracowania dotyczące relacji mieszkalnictwa, infrastruktury komunalnej, technicznej i społecznej, ich miejsca w układzie osadniczym, w tym tekst napisany razem z Kazimierzem Dziewońskim i Bolesławem Maliszem, doprowadziły Profesora do ukształtowania w latach 70. koncepcji infrastruktury osadniczej³. Koncepcja ta przystosowała pojęcie *infrastruktury* do badania procesów osadniczych i gospodarki przestrzennej składających się na zamieszkiwanie.

Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju przy Prezydium PAN od powstania w 1958 r. był dla Profesora Adama Andrzejewskiego podstawową placówką badań związków procesów mieszkaniowych, urbanizacyjnych i osadniczych. Profesor wybrany został do Prezydium KPZK PAN (1964), przewodniczył Komisji Urbanizacji Kraju (1966-1971); był zastępcą przewodniczącego Komitetu i przewodniczącym Komisji Infrastruktury Osadniczej (1984-1992) oraz członkiem Prezydium KPZK PAN (1993-1995). Uczestniczył w dwóch ekspertyzach urbanizacyjnych Komitetu (1978 i 1981) oraz kierował ekspertyzą trzecią (1988)⁴.

¹ *Profesor Adam Andrzejewski i jego dzieło, (Procesy mieszkaniowe, urbanizacyjne i społeczne) Wybór pism*, A. Stasiak, M. Cesarski (red.). Biuletyn KPZK PAN, z. 196, Warszawa, 2001.

² A. Andrzejewski, K. Dziewoński, J. Goryński: *Perspektywy urbanizacji i rozwoju sieci osadniczej kraju jako elementy prognoz społecznych*. „Kultura i Społeczeństwo”, nr 1, 1968: 123-128.

³ A. Andrzejewski, K. Dziewoński, B. Malisz: *Le role de la viole et de l'armature urbaine dans la region*. VI Congres du Conseil International des Economics Regionales – Varsovie 1972, passim; A. Andrzejewski, *Infrastruktura społeczna, jej rola i miejsce w układzie osadniczym*, [w:] *Gospodarka komunalna i mieszkaniowa i jej rola w społeczno-ekonomicznym rozwoju kraju*. „Monografie i Opracowania”, nr 30, SGPiS, Warszawa, 1974: 138-150; A. Andrzejewski: *Związki infrastruktury społecznej z rozwojem i rozmieszczeniem mieszkalnictwa oraz infrastruktury osadniczej*, [w:] *Kształtowanie infrastruktury społecznej w Polsce w latach 1971-1980 oraz uwarunkowania i przesłanki jej rozwoju w latach 1981-1985*. KPP i PS PAN, Uniwersytet Gdański, Gdańsk, 1979: 25-38.

⁴ A. Andrzejewski: *Wstęp*, [w:] *III Ekspertyza. Procesy urbanizacyjne w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Odpowiedzi na ankietę*. KPZK PAN, Warszawa 1988: 5-7.

Badania Profesora Adama Andrzejewskiego wskazywały na rosnące w Polsce opóźnienia inwestycji infrastrukturalnych w stosunku do dynamicznego rozwoju urbanizacji w wymiarze demograficznym i wytwarzanie się w ten sposób infrastrukturalnej luki urbanizacyjnej oraz luki remontowej. Termin *infrastrukturalna luka urbanizacyjna* i wyznacznik tej luki (liczba i proporcja ludności znajdującej się w zasięgu miejskiego standardu mieszkaniowo-komunalnego, lecz nie korzystającej z niego w pełni) zaproponowane zostały przez Profesora. Wykazał także celowość traktowania zasobu mieszkaniowego jako infrastruktury mieszkaniowej, zwłaszcza w wymiarze przestrzennym⁵. Podkreślał, że niedorozwój całej infrastruktury osadniczej w relacji do rozwoju aparatu bezpośrednio produkcyjnego stanowił jedną z podstawowych dysproporcji społeczno-gospodarczych w Polsce⁶.

Poszukiwania w zakresie osadnictwa i zamieszkiwania doprowadziły Profesora Adama Andrzejewskiego do monograficznego ujęcia procesów urbanizacyjnych w Polsce w latach 80. i 90⁷. Ujęcia zawierającego również syntezę procesów urbanizacyjnych w okresie 1950-1980 oraz ich perspektywy wybiegające w XXI wiek. Dostrzeganie powiązań zagadnień osiedleńczych z całokształtem uwarunkowań społeczno-ekonomicznych, przestrzennych i środowiskowych umożliwiało Profesorowi swobodne poruszanie się w zakresie problematyki gospodarki i polityki przestrzennej⁸.

Wytyczony dziełem Adama Andrzejewskiego dalszy rozwój badań nad polityką mieszkaniową i osadniczą, pozwolił m.in. na dzisiejsze rozpatrywanie nowej roli infrastruktury mieszkaniowej i osadniczej. Roli wyznaczającej integralny, ale jakże interdyscyplinarny kierunek badań tej infrastruktury, jako podbudowy i zarazem zasadniczego pola bardziej wydatnej realizacji trwałego rozwoju oraz urzeczywistniania zrównoważonego rozwoju przestrzeni zamieszkiwania. Inspirujące wartości myśli Profesora oddziałują zatem nadal.

dr hab. Maciej Cesarski prof. SGH

⁵ A. Andrzejewski: *Ogólne kierunki rozwoju infrastruktury mieszkaniowej w Polsce w latach 1945-2000*, [w:] *Infrastruktura mieszkaniowa i jej zróżnicowanie regionalne 1970-2000*, A. Andrzejewski, H. Kulesza (red.). Studia KPZK PAN, t. XLVIII, PWN, Warszawa, 1974: 11-24.

⁶ A. Andrzejewski: *Głos w dyskusji*, [w:] *Założenia planu przestrzennego zagospodarowania kraju do 2000 roku*. Biuletyn KPZK PAN, z. 136, PWN, Warszawa, 1987: 103-109.

⁷ A. Andrzejewski: *Procesy urbanizacyjne w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych*. Biuletyn KPZK PAN, z. 154, PWN, Warszawa, 1991.

⁸ A. Andrzejewski, K. Dziewoński, J. Kołodziejcki: *Gospodarka i polityka przestrzenna w Polsce*. „Nauka Polska”, nr 1-2, 1986: 3-32.

